

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه باقر العلوم علیه السلام

دانشکده: تاریخ

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: تاریخ

عنوان:

دیدگاه معاصرین اهل سنت درباره رخدادهای عاشورا

استاد راهنما:

حجت الاسلام دکتر عبدالمجید ناصری داوودی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر سیدحسین فلاحزاده

نگارش و پژوهش:

شهربانو نادری گرگری

۱۳۸۸

تقدیم به

پیشگاه امام حسین سید و سالار شهیدان؛

آن که فونش به سان آب حیات،

به کالبد تمام مردگان انسانیت،

بانی دوباره بفشید و جز این نیست،

چرا که او ثارالله (فون فرا) است.

تقدیم به

ساحت قدس مهدوی؛

تندیس خفیلت و بهتریت بقیت

بهترین شکوه توحید و خروج امید

دخینه‌ی اسرار و گنینه‌ی انوار

قاموس قرآن و ناموس عرفان

عصاره الاوصیاء و فلاحه الانبیاء

امام السروالعلن، هجت بن الحسن

مولانا ابا صالح المهدی.

تشکر و تقدیر

«من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق»

این پژوهش مرهون راهنمایی‌ها و زحمات جناب آقای دکتر عبدالمجید ناصری داوودی و مشاوره‌های ارزشمند جناب آقای دکتر سید حسین فلاح‌زاده می‌باشد. لذا مراتب قدردانی و سپاس خود را از حضور این اساتید محترم و سایر اساتید بزرگوار و ارجمندی که در طول سالهای تحصیل، از محضر عالمانه ایشان، کسب فیض نموده‌ام، اعلام می‌دارم.

همچنین لازم است از مسئولین محترم کتابخانه تخصصی تاریخ اسلام و دانشگاه باقرالعلوم (ع) و برادر عزیزم محمد نادری که در ترجمه منابع عربی، و ویرایش پژوهش حاضر مرا یاری رساندند، تقدیر و تشکر نمایم.

چکیده

عاشورا روز دهم محرم سال ۶۱ هـ ق پیروزی خون بر شمشیر، نبرد خونین و به یادماندنی سید الشهداء حسین بن علی (ع) با طاغوت بنی امیه یزید بن معاویه است. فداکاری و از خودگذشتگی امام حسین (ع) و یاران با وفای آن حضرت، از ایشان چهره‌ای ماندگار و جاودانه در تاریخ بشریت به جای گذاشت، در این رخداد، اوج مظلومیت اهل بیت خاندان رسالت به نمایش گذاشته شد. شهادت مظلومانه امام حسین (ع)، نه تنها برای شیعیان بلکه بر همه جهانیان از هر فرقه و مذهبی، دردناک بود. و واکنش‌های گوناگونی را میان حادثه‌نگاران و تاریخ پژوهان در پی داشت. افراد و شخصیت‌های متفاوت، از دیدگاه‌ها و با انگیزه‌های گوناگونی بدان نگریسته‌اند که آنچه در این رساله برای ما مهم می‌نماید؛ دیدگاه معاصرین اهل سنت به عاشورا است. با تامل در سخنان و منابع تاریخی و روایی و حدیثی آنها می‌توان به محبوبیت امام حسین (ع) و اهل بیت آن حضرت پی برد. اهل سنت نیز همانند همه فرقه‌ها، در طول تاریخ؛ درباره این رخداد بزرگ تاریخ اسلام مسیر واحدی را نپیموده‌اند و با تشتت آراء و یا احیاناً تناقض دیدگاه مواجه شده‌اند برخی به حقانیت قیام امام حسین (ع) و مظلومیت آن حضرت و قابلیت قیام وی، از جهات گوناگون برای الگودهی و سرمشق‌سازی پرداخته‌اند و آن را در راستای رسالت بزرگ پیامبر مکرم اسلام و سیره خلفای راشدین دانسته‌اند و در این راستا نظریاتی گوناگون ارائه داده‌اند و عده‌ایی دیگر نیز آن را قضیه استثنایی غیر قابل ارزیابی و ارزشگری دانسته‌اند این گروه در مقابل خلافت یزید را مشروع و از او به عنوان حاکم اسلامی نام می‌برند و هر گونه قیام در برابر آن را به طور اصولی نامشروع می‌پندارند و در صدد اثبات بی‌گناهی و تبرئه او از شهادت امام حسین (ع) بر می‌آیند.

اما اکثریت قریب به اتفاق مسلمانان اهل سنت، نگاهی تأییدی و مثبت به عاشورا دارند و قیام آن حضرت را در طول تاریخ بی‌نظیر دانسته و عاشورا را روزی عظیم، از جهت فداکاری و از خودگذشتگی اهل بیت می‌دانند و معاویه و یزید را به عنوان جنایتکارانی در تاریخ معرفی می‌کنند که فسق و فجور و کفر و ناسپاسی آنها در برابر رسالت الهی پیامبر اسلام (ص) به ثبت رسیده است.

کلید واژه‌ها: دیدگاه، معاصرین، اهل سنت، عاشورا، امام حسین.

فهرست مطالب

۱	مقدمه: طرح تحقیق
۲	مقدمه: طرح تفصیلی
۲	۱- بیان مسأله:
۳	۲- علت انتخاب موضوع - اهمیت و فایده:
۳	۳- سابقه پژوهش:
۴	۴- سوال اصلی پژوهش
۴	۵- فرضیه های پژوهش
۴	۶- مفاهیم و متغیرها
۴	۶-۱. مفاهیم
۵	۶-۲. متغیرها
۵	۷- سوالات فرعی پژوهش
۵	۸- پیش فرض های پژوهش
۵	۹- اهداف پژوهش
۵	۱۰- روش پژوهش
۶	۱۱- روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها:
۶	۱۲- سامان‌دهی پژوهش
۸	معرفی منابع

- ۱- الامام الحسين تأليف عبدالله العلايلي المصري، ۸
- ۲- الفتنه الكبرى تأليف طه حسين..... ۹
- ۳- ابناء الرسول في كربلاء..... ۱۰
- ۴- الامام الحسين بن علي (ع) تأليف محمد بيومي مهران..... ۱۰
- ۵- الحسين ثائرا شهيدا تأليف عبدالرحمن الشرقاوى ۱۲
- فصل اول: فضائل و مناقب امام حسين (ع) از دیدگاه اهل سنت** ۱۴
- مقدمه : ۱۵
- الف) فضائل و مناقب امام حسين (ع) در منابع معاصر اهل سنت (پژوهشهای تاریخی). ۱۶.
- ۱- ولادت امام حسين (ع)..... ۱۶
- ۲- نسب امام حسين ۱۷
- ۳- دلاوری و شجاعت امام حسين (ع) ۱۷
- ۴- پیامبر اکرم (ص) و امام حسين (ع) ۱۸
- ۴-۱) علاقه پیامبر اکرم (ص) به امام حسين (ع)..... ۱۸
- ۴-۲) پیشگویی شهادت امام حسين (ع) توسط پیامبر اکرم (ص)..... ۱۸
- ب) امام حسين (ع) در تفاسیر و روایات اهل سنت..... ۲۰
- ۱- آیه مباحله (آیه ۶۱ سوره آل عمران) ۲۱
- ۲- آیه تطهیر (آیه ۳۳ سوره احزاب) ۲۲
- ۳- آیه مودت (سوره شوری آیه ۲۳)..... ۲۴
- ۳-۱ - مصداق قربی..... ۲۵
- ۳-۱-۱- قاضی محمد ثناء الله العثماني (م ۱۲۲۵هـ)..... ۲۵
- ۳-۱-۲- سید محمود آلوسی (م ۱۲۷۲هـ - ۱۳۴۲هـ)..... ۲۵
- ۳-۲- معنای آیه ۲۶
- ۳-۲-۱- محمد امین شنقیطی (م ۱۳۹۳ هـ)..... ۲۷

۲۷	۲-۲-۳- مبارکفوری (م ۱۳۵۳ هـ)
۲۷	۳- مودت اهل بیت نزد اهل سنت
۲۸	۱-۳- سید محمود آلوسی (م ۱۲۷۰)
۲۸	۲-۳- محمد عزه دروزه (م ۱۴۰۴ هـ)
۲۸	ج) امام حسین در آثار و ادبیات اهل سنت
۲۸	۱- عباس محمود العقاد (۱۳۰۶ هـ - ۱۳۸۳ هـ)
۳۰	۲- دکتر طه حسین (۱۳۰۷ هـ - ۱۳۹۳ هـ)
۳۱	۳- عبدالله علایلی مصری (م ۱۴۲۵ هـ)
۳۳	۴- محمد اقبال لاهوری (۱۲۹۴ هـ - ۱۳۵۶ هـ)
۳۵	۵- زکی المحاسنی (م. ۱۳۹۲ هـ)
۳۵	خلاصه فصل
۳۶	فصل دوم: زمینه‌ها و عوامل قیام کربلاء از دیدگاه اهل سنت
۳۷	مقدمه
۴۱	۱- اوضاع اجتماعی
۴۲	۱-۱- ساختار اجتماعی کوفه
۴۴	۱-۲- ساختار اجتماعی شام
۴۵	۱-۳- ساختار اجتماعی حجاز (مکه و مدینه)
۴۷	۲- اوضاع اقتصادی
۴۸	۳- اوضاع سیاسی
۵۴	ولایتعهدی یزید
۵۶	ولایتعهدی یزید و حذف موانع سیاسی
۵۶	۱- شیوه ارباب و ترور:
۵۸	۲- شیوه تطمیع و تزویر؛

مخالفتان طرح ولایتعهدی	۵۸
وصیت سیاسی معاویه به یزید	۶۶
- مرگ معاویه و حکومت یزید	۶۸
۴ - فساد اخلاقی دستگاه اموی	۶۸
یزید و بیعت گرفتن از مخالفان	۶۹
علل عدم بیعت	۷۱
۱- عباس محمود عقاد،	۷۲
۲- خالد محمد خالد،	۷۴
۳- توفیق ابوعلم	۷۴
خلاصه فصل	۷۶
فصل سوم: واقعه عاشوراء و شهادت امام حسین (ع)	۷۶
مقدمه:	۷۹
هجرت به عراق	۸۵
ملاقات امام حسین (ع) و حر بن یزید ریاحی	۸۸
امام حسین (ع) در صحرای کربلاء	۹۰
سردار دو دل	۹۱
امام حسین (ع) و عمر بن سعد	۹۲
شب عاشوراء	۹۴
روز عاشوراء	۹۸
مجلس ابن زیاد	۱۰۱
مجلس یزید	۱۰۴
قیام امام حسین از دیدگاه علمای اهل سنت	۱۰۵
۱- مخالفان قیام	۱۰۶

۱۰۷.....	۲- محتاطان مردد.....
۱۰۸.....	۳- موافقان قیام.....
۱۰۸.....	خلاصه فصل.....
۱۱۰.....	فصل چهارم: فلسفه قیام کربلا از دیدگاه اهل سنت.....
۱۱۱.....	مقدمه.....
۱۱۲.....	الف) نظریات سیاسی - حکومتی؛.....
۱۱۳.....	۱ - حرکت امام برای دستیابی به حکومت:.....
۱۱۸.....	ارزیابی این نظریه.....
۱۱۹.....	مبانی این نظریه.....
۱۱۹.....	نقد این نظریه.....
۱۲۷.....	۲ - مأموریت ویژه و شخصی:.....
۱۲۹.....	مبانی این نظریه.....
۱۲۹.....	نقد این نظریه.....
۱۳۱.....	۳ - سرپیچی از بیعت یزید و ابن زیاد:.....
۱۳۳.....	نقد این نظریه.....
۱۳۶.....	۴ - انتقام خون مسلم:.....
۱۳۷.....	ارزیابی و نقد این نظریه.....
۱۳۸.....	۵ - اعتراض امام به نظام موجود:.....
۱۴۰.....	ارزیابی این نظریه.....
۱۴۱.....	ب) نظریات اجتماعی؛.....
۱۴۲.....	۱ - قیام برای اجرای احکام اسلام:.....
۱۴۴.....	ارزیابی این نظریه.....
۱۴۴.....	۲ - امام حسین و فداکاری:.....

۱۴۶.....	فداکاری هدف اصلی.....
۱۴۷.....	ارزیابی این نظریه.....
۱۴۷.....	۳ - ایجاد عدالت اجتماعی:.....
۱۴۹.....	نقد و ارزیابی این نظریه.....
۱۴۹.....	۴ - امام حسین و فلسفه قیام از دیدگاه آن حضرت:.....
۱۵۲.....	(۱) عوامل اصلی (امر به معروف و نهی از منکر)؛.....
۱۵۳.....	(۲) عوامل شتابزا؛.....
۱۵۴.....	(ج) نظریات تاریخی - قومی؛.....
۱۵۴.....	(۱) مبارزه میان دولت دنیوی و امامت دینی.....
۱۵۵.....	(۲) امام حسین و یزید نمونه‌های کاملی از دو خانواده.....
۱۵۷.....	(۳) جلوه‌گاه‌های اختلاف این دو خاندان.....
۱۵۸.....	ارزیابی نظریه.....
۱۵۸.....	(د) نظریات عرفانی.....
۱۵۹.....	محمد اقبال لاهوری و حریت بخشی معنوی عاشورا.....
۱۶۱.....	ارزیابی این نظریه.....
۱۶۱.....	خلاصه فصل.....
۱۶۳.....	فصل پنجم: آثار و پیامدها و کرامات قیام کربلا از دیدگاه اهل سنت.....
۱۶۴.....	مقدمه:.....
۱۶۴.....	الف) کرامات.....
۱۶۴.....	۱- عقوبت سریع برخی جنایت‌کاران.....
۱۶۵.....	۲- ناپدید شدن زر در آتش.....
۱۶۶.....	۳- تبدیل شدن خاک به خون.....
۱۶۶.....	۴- سوگواری جن.....

۱۶۶.....	۵- سر بریده و تلاوت قرآن
۱۶۷.....	۶- تأثیرات زمینی و اجرام آسمانی
۱۶۷.....	ب) آثار سیاسی و اجتماعی و فرهنگی
۱۶۸.....	۱- احیای دین و به چالش کشاندن حکومت امویان
۱۶۹.....	۲- احیای فرهنگ شهادت
۱۷۰.....	۳- پیدایش تشیع
۱۷۰.....	الف) استحکام تشیع و ایجاد روح وحدت و همبستگی
۱۷۱.....	ب) اثبات امامت امام حسین(ع)
۱۷۲.....	۴- زمینه‌سازی برای سقوط نظام اموی
۱۷۲.....	الف) تنفر از یزید و امویان
۱۷۴.....	ب) گسترش نفوذ اهل بیت:
۱۷۵.....	۵- عظمت فداکاری و قدسیت حق
۱۷۶.....	۶- رسالت امت اسلامی
۱۷۸.....	خلاصه فصل
۱۸۰.....	خاتمه
۱۸۶.....	فهرست منابع
۱۸۴.....	الف) منابع فارسی
۱۸۹.....	ب) منابع عربی
۱۹۱.....	ج) مقالات

مقدمه:

طرح تحقیق

مقدمه: طرح تفصیلی

۱- بیان مسأله:

حادثه عاشورا در محرم سال ۶۱ هـ.ق به رهبری امام حسین (ع) در دوره حکومت یزیدبن معاویه به وقوع پیوست و این حادثه واکنش‌های گوناگونی را در میان اندیشمندان جهان (مسلمان و غیر مسلمان)، در پی داشت و افراد و شخصیت‌های متفاوتی از دیدگاه‌های گوناگونی بدان نگریستند که در یک نگاه کلی می‌توان اندیشمندان مسلمان را به دو دسته اهل تسنن و تشیع تقسیم کرد. در این میان اندیشمندان اهل تسنن در طول تاریخ همواره با تشییع آراء و یا احیاناً تناقض دیدگاه مواجه شده‌اند با مرور و گذشت زمان اندیشمندان اهل سنت درباره حادثه کربلا از ابعاد و روشن‌بینی بیشتری بهره‌مند گردیدند و این امر هم از سویی ضرورت‌های اجتماعی و سیاسی چون ضرورت الگوگیری از رهبر و جریان یاد شده به عنوان چراغ هدایت در مقابله با مشکلات گوناگون فرهنگی، سیاسی، اجتماعی ناشی از استبدادگران داخلی و استعمارگران خارجی سرچشمه می‌گیرد و از سوی دیگر پایان قشری‌گری و تعصب-ورزی را که با دید تنگ و سیاسی عمدتاً نظام خلافت عباسی و عثمانی همراه بود، نوید داده و روشنفکران و عالمان اهل سنت را در فضای اندیشه و تفکر و تحقیق واقعی نزدیک نشان می‌دهد. در این پژوهش به دنبال بررسی رویکرد و دیدگاه‌های علما و اندیشمندان معاصر اهل سنت به حادثه عاشورا هستیم، اکثریت دانشمندان و علمای اهل سنت معاصر به جز برخی از تندروی‌هایی همانند وهابیان دیدگاه‌های تائیدی و مثبت به مسأله عاشورا دارند و به دور از هر گونه تعصب و غرض‌ورزی به مسأله نگاه کرده و رویکردی عاقلانه از خود نشان می‌دهند.

با تأمل در پیام‌ها و سخنرانی‌های علما و اندیشمندان معاصر اهل سنت که در شب یا

روز عاشورا و یا به مناسبت‌های مختلف ارائه می‌گردد، به دست می‌آید که امام حسین(ع) از نظر آنها مظهر تمام‌نمای حق و عدالت و دین و معنویت هست.

۲- علت انتخاب موضوع - اهمیت و فایده:

یکی از مباحث مطرح میان اهل سنت، نهضت امام حسین و فلسفه این قیام تاریخی است. علمای اهل سنت نیز به فراخور دانش اسلامی و تاریخی خویش، درباره ابعاد قیام سیدالشهداء از جمله هدف اصلی این قیام و میزان مشروعیت یا مبانی شرعی آن از سویی و برخورداری نهضت یاد شده از عقلانیت و خردورزی از سوی دیگر، به اظهار نظر و اتخاذ موضع پرداخته‌اند و دیدگاه‌ها و مواضع مختلفی را در این مورد ارائه کرده‌اند. با بررسی مواضع مختلف اهل سنت درباره رخ داد عاشورا می‌توان به مجموعه باورها و معرفت آنها درباره این حادثه عظیم پی برد و این مهم، در سایه تفحص و پژوهش میسر می‌گردد.

۳- سابقه پژوهش:

در ارتباط با عاشورا و اهل سنت آثار و مقالات مختلفی انجام شده است که هر کدام در خور توجه است اما کتاب یا مقاله‌ای مستقل با این عنوان نوشته نشده است. اخیراً کتابی با عنوان انقلاب کربلا از دیدگاه اهل سنت اثر آقای عبدالمجید ناصری داوودی به چاپ رسیده است که در این اثر به بررسی و ارزیابی نظرات اهل سنت متقدم و متأخر پرداخته شده است. و شباهت بیشتری به کار این پژوهش دارد و به مباحث پیرامون دخالت یزید در واقعه کربلا و مساله اجتهاد و خلافت یزید و ولایتعهدی او و چرایی و فلسفه قیام کربلا، پیامدها و عقوبت قاتلان و دست‌اندرکاران شهادت امام حسین(ع) پرداخته شده است.

اثر دیگری هم با عنوان فرهنگ عاشورایی که توسط گروهی از مولفان منتشر شده است و در این کتاب به صورت مختصر و اجمالی به حادثه عاشورا از منظر اهل سنت پرداخته شده است.

مقالاتی نیز در کنگره بین‌المللی و فرهنگی عاشورا ارائه و به نگارش درآمده است که

مورد استفاده این پژوهش هم قرار گرفته است.

۴- سوال اصلی پژوهش

دیدگاه معاصرین اهل سنت به حادثه عاشورا چگونه است؟

۵- فرضیه‌های پژوهش

بسیاری از معاصرین اهل سنت به حادثه عاشورا و قیام امام حسین، نگاهی عقلانی و مثبت دارند و امام حسین(ع)، را از قهرمانان تاریخ اسلام و الگوی ظلم‌ستیزی و دفاع از محرومان می‌دانند و در مقابل معاویه و یزید را نقد می‌کنند. عده خیلی اندکی از اهل سنت (وهابی‌های تندرو)، مخالفین قیام امام حسین(ع)، هستند؛ و امام حسین(ع)، را فرد شورشی معرفی می‌کنند که یزید چاره‌ای جز دفاع از حکومت (اسلامی و مشروع خود)، نداشت.

۶- مفاهیم و متغیرها

۶-۱. مفاهیم

دیدگاه: منظر، چشم‌انداز

معاصر: کسی که با دیگری در یک عصر و زمان زندگی می‌کند، هم دوره، هم زمان، جمع آن معاصرین است در این پژوهش منظور از معاصرین افراد و شخصیت‌هایی (از اهل سنت) هستند که در قرن حاضر زندگی می‌کنند و یا در سده اخیر زندگی کرده‌اند.

سیره: در زبان عربی، به معنی راه و روش است و در اصطلاح شرعی به گفتار و رفتار و افعال پیامبر(ص) گفته می‌شود.

اهل سنت: گروهی از مسلمانان که خلافت و جانشینی بعد از پیامبر را به اجماع اهل حل و عقد دانسته و از این رو به خلافت ابوبکر، عمر و عثمان و علی(ع) معتقد شدند و اعتقاد آنان بر این است که پس از قرآن باید از راه و روش و گفتار پیامبر و چهار خلیفه فوق پیروی کرد و در فقه و احکام دین نیز استناد به سنت پیامبر و اعمال و افعال چهار خلیفه و سایر صحابه پیامبر را ملاک و حجت می‌دانند.

عاشورا: روز دهم ماه محرم سال ۶۱ هـ ق است شهرت این روز به خاطر شهادت امام حسین و یاران آن حضرت در کربلاء در جنگ با یزیدبن معاویه است و مسلمانان در این روز سوگواری می‌کنند.

۲-۶. متغیرها

متغیر مستقل: حادثه عاشورا و قیام امام حسین (ع)
متغیر وابسته: رویکرد معاصرین اهل سنت، دفاع از امام حسین (ع) و نقد معاویه و یزید.

۷- سوالات فرعی پژوهش

- ۱- امام حسین (ع) در منابع اهل سنت از چه فضایل و مناقبی برخوردار است؟
- ۲- زمینه‌ها و عوامل قیام کربلاء و حادثه عاشورا از دیدگاه اهل سنت چیست؟
- ۳- حادثه عاشورا از دیدگاه اهل سنت چگونه به وقوع پیوست؟
- ۴- فلسفه قیام کربلا از دیدگاه اهل سنت چیست؟
- ۵- آثار و پیامدهای قیام کربلاء از دیدگاه اهل سنت چیست؟

۸- پیش‌فرض‌های پژوهش

- ۱- حادثه عاشورا در سال ۶۱ هـ ق رخ داده است.
- ۲- یزید بن معاویه اولین حاکم اسلامی بود که حکومت را از پدر به ارث برد.

۹- اهداف پژوهش

- ۱- آگاهی از جایگاه امام حسین (ع) در منابع معاصر اهل سنت
- ۲- شناخت نظرات و دیدگاه‌های نوین اهل سنت درباره عاشورای حسینی و معرفی

آنها.

۱۰- روش پژوهش

پژوهش به روش توصیفی و تحلیلی انجام شده است.

۱۱- روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها:

اطلاعات و داده‌ها به روش کتابخانه‌ای گردآمده است.

۱۲- سامان‌دهی پژوهش

رساله از یک مقدمه و پنج فصل و یک نتیجه‌گیری کلی تشکیل شده است.

مقدمه شامل طرح تفصیلی پژوهش و معرفی منابع می‌باشد.

در فصل اول با عنوان فضایل و مناقب امام حسین (ع) از دیدگاه اهل سنت به بررسی فضایل و مناقب امام حسین در منابع پژوهشی و تاریخی و هم‌چنین در منابع روایی و تفاسیر اهل سنت، و به صورت اجمالی به جایگاه امام حسین در بین ادیبان و اندیشمندان و شعرای معاصر اهل سنت، (در آثار و ادبیات اهل سنت)، پرداخته شده است.

فصل دوم: زمینه‌ها و عوامل قیام کربلا به اوضاع سیاسی - اجتماعی و اقتصادی و اخلاقی جامعه عصر اموی پرداخته شده و جریان ولایتعهدی یزید و مخالفان ولایتعهدی و اقدامات دستگاه حکومتی برای نهادینه کردن جریان ولایتعهدی و دلایل عدم بیعت امام حسین از دیدگاه اهل سنت بحث شده است.

فصل سوم: با عنوان واقعه عاشورا و شهادت امام حسین (ع) به جریان هجرت امام حسین به عراق و دعوت کوفیان و شهادت مسلم بن عقیل و به مبارزه امام حسین و لشکر عمر بن سعد و روز عاشورا و شهادت آن حضرت و یارانش و ماجرای اسارت خاندان رسول اکرم (ص) اختصاص داده شده است. و به آراء سه گروه مخالف و موافق و محتاط از اهل سنت درباره قیام امام حسین (ع)، و به معرفی چند تن از آنها پرداخته شده است

فصل چهارم: به فلسفه قیام کربلا از دیدگاه اهل سنت و بررسی آراء و نظریات مطرح شده در این زمینه توسط اهل سنت و ارزیابی و نقد آنها پرداخته شده است.

در این فصل سعی شده است تا حد امکان در نقد و ارزیابی نظریه‌های ارائه شده از مخالفان (وهابیون)، از آراء و نظرات خود اهل سنت (موافقان) استفاده شود.

در فصل پنجم: آثار و نتایج و پیامدهای قیام کربلا در دو بخش کرامات (امور و مسائل شگفت انگیز) و آثار سیاسی و اجتماعی که بعد از جریان کربلاء رخ داد، بررسی شده است. در انتها یک نتیجه‌گیری کلی از رساله به عمل آمده و به معرفی منابع و مقالات استفاده شده در تدوین پژوهش حاضر پرداخته شده است.

معرفی منابع

۱- الامام الحسين تألیف عبدالله العلابی المصری

عبدالله علایلی نویسنده و ادیب اهل سنت، در ۱۹۱۴ م در بیروت به دنیا آمد و در ۵ سالگی به مکتب خانه رفت و بعد از آن در مدرسه‌ای با روش جدید به تحصیل مشغول شد و مقدمات و اصول زبان عربی و فرانسوی و تاریخ و جغرافیا و حساب را فرا گرفت. در ۱۹۲۴ م به قاهره رفت و وارد جریان‌های فکری و سیاسی شد. و همچنین در الازهر از محضر اساتید بزرگی استفاده کرد که غالباً از شاگردان سید جمال یا محمد عبده بودند و در زمینه‌های لغت، شعر و تاریخ قلم زده است. اثر فوق؛ در دو بخش با عنوان سُمُوالمعنی فی سُمُوالذات أو أشعه من حیاةالحسین و تاریخ الحسین (ایام الحسین)، تدوین شده است.

هر کدام از بخشها به صورت جداگانه با همان عناوین به چاپ رسیده و ترجمه شده است. ترجمه بخش اول کتاب ابتدا، توسط آقای محمدباقر خمینی در سال ۱۳۲۴ هـ.ش با عنوان، همت بلند، پرتوی از زندگانی حسین بن علی (ع) انجام شده و سپس در ۱۳۷۱ هـ.ش آقای محمد مهدی جعفری ترجمه‌ای جدید با عنوان برترین هدف در برترین نهاد به چاپ رساندند.

عبدالله علایلی، نویسنده برجسته اهل سنت مصر، با اسلوب انشایی و توصیف و تحلیل اشخاص و قضایا و آیات و روایات، از با رویکردی فلسفی به نگارش پرداخته است. در بخش اول کتاب، سُمُوالمعنی فی سُمُوالذات، مولف ابتدا قضیه سقیفه و کشمکش بین خلافت و سلطنت و حکومت خلفاء می‌پردازد و انقلاب بنی‌امیه عنوانی است که در آن به جریان ولایتعهدی یزید و غصب خلافت از طرف آنها اشاره می‌کند درباره شخصیت یزید به پرورش بیابانی و بادیه‌نشینی او و به سفاهت و کم‌خردی یزید توجه می‌کند. علایلی به امام حسین و شخصیت آن حضرت با احترام می‌نگرد و عظمت شخصیت و عظمت مقصود و